

PRECHOD MEDZI KONZEKUTÍVNÝM A SIMULTÁNNÝM TLMOČENÍM A ORGANIZÁCIA ŠTÚDIA TLMOČENIA NA SLOVENSKU

Pavol Šveda

Pavol Šveda je absolvent odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Od roku 2004 pôsobí ako tlmočník na voľnej nohe, osem rokov pracuje pre Európske inštitúcie a šesť rokov učí konzekutívne a simultánne tlmočenie na svojej alma mater. Venuje sa didaktike simultánneho a konzekutívneho tlmočenia a pre-pájaniu výučby s praxou.

ÚVOD

Prechod medzi konzekutívnym a simultánnym tlmočením je kľúčovým a kritickým momentom celej výučby tlmočenia (Gile, 2005). Zo skúseností s výučbou tlmočenia sa domnievame, že správne nastavenie a organizačné zabezpečenie prechodu od konzekutívneho k simultánnemu tlmočeniu je zásadné pre čo naj-plynulejší a najúspešnejší proces prípravy budúcich tlmočníkov. V našom výskume budeme skúmať organizačné možnosti a limity študijného programu, prístupy a modely aplikované na tlmočnických programoch ostatných vysokých škôl na Slovensku a tiež porovnávať štandardný päťročný magisterský program prípravy tlmočníkov s postgraduálnym intenzívnym jednoročným kurzom konferenčného tlmočenia.

1 ZÁKLADNÉ PARAMETRE ORGANIZÁCIE ŠTÚDIA

Formát a základnú organizáciu vysokoškolského štúdia prekladu a tlmočenia na Slovensku upravuje dokument Akreditačnej komisie, ktorý určuje základné obsahové aj vedomostné parametre pre študijné odbory (Akreditačná komisia,

2002). Tlmočenie sa teda podľa aktuálne platnej legislatívy a sústavy odborov môže študovať len v rámci študijného programu 2. 1. 35. prekladateľstvo a tlmočníctvo. Študuje sa podľa Bolonského systému v troch stupňoch s tým, že pre predmet nášho výskumu je zaujímavý len prvý (bakalársky) a druhý (magisterský) stupeň.

Podľa aktuálne platného Opisu študijného odboru sa organizácia štúdia riadi tradičnou postupnosťou, v ktorej konzekutívne tlmočenie tvorí ťažisko predovšetkým bakalárskeho stupňa a následne prechádza do simultánneho tlmočenia, sústreďeného najmä do druhého stupňa päťročného štúdia (ibid.). Na lepšie pochopenie a vymedzenie základných možností a limitov vysokoškolského štúdia tlmočenia na Slovensku sme tento záväzný dokument podrobne skúmali.

Pri pohľade na celkovú filozofiu Opisu organizačného odboru sa nemôžeme ubrániť istým rozpakom, keďže na niektorých miestach je tento dokument pomerne nejasný a protirečivý. Ako príklad spomenieme časť Vymedzenie odborného profilu absolventa, kde sa tak v prvom stupni štúdia, ako aj v druhom stupni štúdia nachádza veta: „*Perfektne ovláda všetky postupy, zručnosti a stratégie umeleckého i odborného prekladu, ako aj simultánneho i konzekutívneho tlmočenia*“ (ibid.). No vo vymedzení jadra znalostí prvého, bakalárskeho, stupňa sa spomína už len konzekutívne tlmočenie. Na doplnenie uvádzame, že v magisterskom stupni štúdia sa nachádza tak simultánne, ako aj konzekutívne tlmočenie. Podobné nejasnosti vytvárajú priestor na rôznorodú interpretáciu tohto dokumentu, čo, ako si ukážeme, sa prejavuje aj v mierne odlišných prístupoch slovenských univerzít.

2 PREHĽAD ODBORNEJ LITERATÚRY O DIDAKTIKE TLMOČENIA

Najvplyvnejší autori v oblasti didaktiky tlmočenia (Seleskovitch – Lederer, 1995; Jones, 2011; Sawyer 2004) sa zhodujú na základnej forme organizácie tlmočnických vzdelávacích programov. Základnú logiku v tomto prístupe najlepšie definuje Danica Seleskovitchová a Marianne Ledererová takto: „*Konzekutívne tlmočenie je prvým krokom pri tlmočení a simultánne tlmočenie by nemalo začať skôr, ako si učiteľ je istý tým, že študenti zvládli techniky konzekutívneho tlmočenia*“ (1995, s. 104). Svoju filozofiu autorky rozvíjajú aj ďalej: „*Konzekutívne tlmočenie sa učí pred simultánnym, pretože ho naň dobre pripraví. Pomer času vo vzdelávacom programe, ktorý je venovaný výučbe každého zo spôsobov tlmočenia, nereflektuje profesnú realitu, keďže najväčší dopyt je bezpochyby po simultánnom tlmočení. Konzekutíva však umožňuje rozdeliť proces tlmočenia na jednotlivé činnosti, ktoré pri simultánnom tlmočení musia prebiehať naraz*“ (ibid. s. 110).

Tento postoj je všeobecne rozšírený a presadil sa časom v celej západnej Európe. Postupne si ho osvojili aj európske inštitúcie, najmä pre prirodzené uprednostňovanie simultánneho tlmočenia. S tvrdením o väčšom dopyte po simultánnom tlmočení môžeme polemizovať. Situácia na trhu s tlmočením pri menších jazykoch, ako je napríklad slovenčina, je pomerne odlišná. Na Slovensku je bezpochyby výrazný dopyt aj po konzekutívnom tlmočení, ktoré je nielen lacnejšie, ale pri bilaterálnych stretnutiach aj praktickejšie. Uprednostňovať preto simultánne tlmočenie pred konzekutívnym nie je rozumné. Zaujímavá je však téza o tom, že konzekutívne tlmočenie umožňuje zvládnuť jednotlivé parciálne procesy tlmočenia ľahšie, keďže neprebiehajú naraz. Model, v ktorom sa obom disciplinám venuje rovnaká pozornosť a výučba konzekutívneho tlmočenia predchádza simultánnemu tlmočeniu, sa objavuje aj u významných slovenských teoretikov (Keníž, 2004; Müglóvá, 2009; Makarová, 2004).

Zaujímavé konštatovanie však vyslovil významný odborník na organizáciu tlmočnických študijných programov David B. Sawyer: *„Je len veľmi málo empirických dát, ktoré by potvrdzovali, že prekladateľské schopnosti alebo základné kompetencie konzekutívneho tlmočenia by boli nevyhnutné v špecifických bodoch napredovania vo vzdelávacom programe, prípadne či prekladateľské zručnosti sú prerekvizitou pre konzekutívnu časť výučby, a tá je následne prerekvizitou pre hodiny simultánneho tlmočenia”* (2004, s. 65).

Je teda zrejmé, že pri klasickom spôsobe organizácie štúdia prevládla tradícia a úzus, ktorý sa presadil už v raných obdobiach výučby tlmočenia. Konzekutívne tlmočenie sa aj vďaka dominantnej parížskej škole tlmočenia pokladalo za prirodzený „predstupeň“ na ceste k simultánnemu tlmočeniu. Špecifický výskum, ktorý by však konkrétne dokázal nevyhnutnú nadväznosť, sa nám najsť nepodarilo.

3 RÔZNE FORMÁTY ORGANIZÁCIE ŠTÚDIA

Samostatnou oblasťou je formát a organizácia štúdia tlmočenia u nás a na západe. Veľká väčšina významných západných škôl ponúka tlmočnické programy ako dvojročné alebo dokonca ročné programy, väčšinou v podobe špecializovaného magisterského štúdia alebo dokonca postgraduálneho štúdia. Dobrým príkladom sú školy združené v konzorciu European Masters in Conference Interpreting (EMCI), ktoré prepája významné európske školy špecializované na výchovu konferenčných tlmočníkov a ktoré je aj partnerskou organizáciou európskych inštitúcií (European Masters in Conference Interpreting, 2013).

Tento rozdiel v organizácii štúdia musíme mať na pamäti vždy, keď porovnávame prístupy západných autorov a metodické práce autorov zo strednej a východnej Európy. Je prirodzené, že pri intenzívnych, čisto tlmočnických programoch je

časová dotácia, ako aj intenzita výučby iná ako v prípade programov, ktoré kombinujú prekladateľské a tlmočnicke zručnosti, hoci aj v časovo rozsiahlejšom, päťročnom programe. Päťročné, kombinované programy sú bežné v strednej Európe a domnievame sa, že lepšie odrážajú translatologickú tradíciu v našom priestore a do istej miery aj lepšie reflektujú realitu trhu s prekladmi a tlmočením. Translatologická tradícia v našich krajinách pristupovala k prekladu, či už v jeho ústnej alebo písomnej podobe ako k medzikultúrnemu a intersemiotickému fenoménu a táto humanistická perspektíva sa podpísala pod vedeckejší a rozsiahlejší prístup k výučbe, v ktorej okrem praktických disciplín dominujú aj teoretické a vedecké disciplíny a informácie z literatúry, lingvistiky a kultúry (Keníž, 1980; Popovič, 1983). Tlmočenie teda nie je redukované len na čisto praktickú, remeselnú rovinu, no daňou za tento celistvejší prístup je celkovo nižšia časová dotácia venovaná praktickým tlmočnickým predmetom počas celého štúdia v porovnaní s čisto tlmočnickými programami západných univerzít, o ktorých sme sa zmienili vyššie.

Špecifickým priestorom na porovnanie týchto dvoch rôznych tradícií výučby je program Európsky kurz konferenčného tlmočenia, ktorý sa ako postgraduálny kurz každé dva až tri roky otvára na Univerzite Komenského a ponúka intenzívnu jednoročnú prípravu na konferenčné tlmočenie. Takýto program, ktorý do veľkej miery spĺňa aj podmienky EMCI, je zameraný čisto na praktické zručnosti a prípravu tlmočníkov na potreby európskych inštitúcií. Neobsahuje teda predmety a kurzy zamerané teoreticky a sústreďuje sa len na osvojenie si praktických zručností, získanie nevyhnutnej vytrvalosti a nácvik základných postupov a stratégií.

4 ZADEFINOVANIE CIEĽOV VÝSKUMU

V kontexte našej práce nás najviac zaujímala časová dotácia venovaná simultánnemu tlmočeniu, konzekutívnemu tlmočeniu a najmä formát a spôsob prechodu od konzekutívneho tlmočenia k simultánnemu. Berúc do úvahy základné parametre a limity definované spoločne záväzným Opisom študijného programu a tiež podobný formát organizácie štúdia, ktorý je etablovaný medzi slovenskými univerzitami, rozhodli sme sa porovnať študijné programy štyroch slovenských univerzít s najväčším počtom študentov odboru preklad a tlmočenie a ako doplnenie uvedieme aj program Európskeho kurzu konferenčného tlmočenia, ktorý v školskom roku 2014/2015 prebiehal na Univerzite Komenského. Vo výskume sme sa zamerali na tieto otázky:

1. Ako je zabezpečený proces prechodu od konzekutívneho k simultánnemu tlmočeniu v organizácii štúdia v oblasti personálneho pokrytia výučby a ponuky predmetov?
2. Existuje presah medzi konzekutívnym a simultánnym tlmočením?

3. Sú konzekutívne zručnosti udržiavané a ďalej rozvíjané aj po prechode na simultánne tlmočenie?

Okrem hlavných vyššie uvedených otázok nás zaujímala aj personálna stránka organizácie štúdia, špecializácia učiteľov na konzekutívne alebo simultánne tlmočenie a to, či jeden učiteľ dlhodobo pracuje s jednou skupinou študentov (v prípadoch, kde tlmočenie vyučuje viac ako jeden vyučujúci). Sekundárne nás zaujímalo aj to, ako jednotlivé vysoké školy reagujú na formálne požiadavky, ktoré sa vzťahujú na študijný program (Opis študijného odboru), napríklad pri organizácii štátnych skúšok a rozdelení konzekutívneho a simultánneho tlmočenia na dva stupne štúdia.

Rozdiely v prístupe aj organizácii štúdia a celková pestrosť študijných možností na Slovensku nám poskytnú zaujímavý priestor na porovnanie, ako aj inšpiráciu na zlepšenie spôsobu výučby na Univerzite Komenského. Naš výskum sa obmedzí len na porovnanie organizačnej stránky štúdia. Možnosti porovnania účinnosti výučby a konkrétnych výsledkov u študentov sú, žiaľ, pomerne obmedzené. Na čo najlepšie a najobjektívnejšie posúdenie efektivity odlišných spôsobov výučby by bolo vhodné analyzovať výsledky porovnateľnej skupiny študentov. Žiaľ, ako si ukážeme, úplne objektívne možnosti porovnávania sa nedajú dosiahnuť, nakoľko len dve zo štyroch univerzít uskutočňujú prijímacie konanie a len jedna univerzita výraznejšie selektuje uchádzačov o štúdium (Šveda – Poláček, 2015). Berúc do úvahy tieto rozdiely v úrovniach uchádzačov o štúdium, nebolo by podľa nášho názoru objektívne porovnávať ich neskoršie výsledky počas štúdia. Napriek tomu sa však pokúsime navrhnúť možné spôsoby porovnávania v budúcnosti.

5 METODIKA VÝSKUMU

Dáta v tejto časti výskumu sme zbierali prostredníctvom dotazníka, ktorý sme zaslali vyučujúcim na piatich slovenských univerzitách, ktoré ponúkajú študijný program prekladateľstvo a tlmočníctvo. Z Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach nám neprišla odpoveď, no keďže je to v počte študentov najmenší študijný program pracovali sme ďalej s údajmi z Univerzity Komenského (UK), Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre (UKF), Prešovskej univerzity (UNIPO) a Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (UMB). Dotazníky boli zasielané a vyplňané v priebehu letného semestra 2013 a informácie v nich zachytávajú situáciu študijných odborov po procese akreditácie, ktorý v danom čase prebiehal.

Pre spresnenie tiež dodáme, že pre porovnateľnosť sme organizáciu štúdia, časové dotácie predmetov a personálne pokrytie mapovali len pre anglický ja-

zyk, resp. tlmočenie z a do anglického jazyka. Keďže všade na Slovensku sa prekladateľstvo a tlmočníctvo študuje v dvojazykových kombináciách, treba brať do úvahy, že popri anglickom jazyku majú študenti ďalšie penzum predmetov v druhom cudzom jazyku, na ktorý sa formálne kladú tie isté požiadavky a okrem toho majú ešte skupiny predmetov spadajúcich do tzv. spoločného základu, ktorý tvoria predmety neviazané na konkrétny cudzí jazyk. Nachádzajú sa v ňom predmety zamerané na slovenský jazyk, všeobecné teoretické predmety, translatologické teoretické predmety a ďalšie, podľa špecifik programu danej vysokej školy.

6 VÝSLEDKY VÝSKUMU

6.1 Prešovská univerzita

Na Prešovskej univerzity je výučba praktických predmetov tlmočenia zaraďovaná najmä do zimných semestrov v podobe rozsiahlejších trojhodinových cvičení. V počte študentov ide skôr o menší program (priemerne 15 študentov v ročníku). Poukázali by sme najmä na jednosemestrálnu pauzu, ktorá nasleduje po každom semestri tlmočnických predmetov. Ťažisko výučby sa nachádza v magisterskom štúdiu. Podľa požiadaviek Opisu študijného programu je teda konzekutívne tlmočenie zaradené nielen na konci bakalárskeho štúdia, ale aj v magisterskom programe. Konzekutívne tlmočenie nie je súčasťou bakalárskej skúšky a skúša sa len simultánne tlmočenie na konci magisterského štúdia. V odbore anglický jazyk vyučuje praktické predmety jeden učiteľ, ktorý okrem tlmočnických predmetov vyučuje aj prekladateľské predmety. Jeden vyučujúci teda sprevádza každú skupinu študentov celým procesom výučby tlmočenia.

Tabuľka 1: Organizácia štúdia na Prešovskej univerzite

Bakalársky stupeň				Magisterský stupeň			
Konzekutívne tlmočenie – povinné predmety – minút za týždeň							
2. r. zima	2. r. leto	3. r. zima	3. r. leto	4. r. zima	4. r. leto	5. r. zima	5. r. leto
		135 min		135 min			
Simultánne tlmočenie – povinné predmety – minút za týždeň							
2. r. zima	2. r. leto	3. r. zima	3. r. leto	4. r. zima	4. r. leto	5. r. zima	5. r. leto
						135 min.	

6.2 Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre študuje v každom z piatich ročníkov približne okolo 45 študentov. Dominantnými v jazykových kombináciách študentov sú okrem anglického jazyka aj nemecký a ruský jazyk. Na výučbu tlmočenia v anglickom jazyku sa špecializujú dvaja učitelia. Systém výučby je nastavený tak, že jeden učiteľ dlhodobo vyučuje jednu skupinu študentov. Pri pohľade na tabuľku 2 vidíme, že o niečo väčší priestor je venovaný konzekutívnemu tlmočeniu, ktoré je sústredené najmä do bakalárskeho stupňa štúdia, no nachádza sa aj na magisterskom stupni. Nasleduje simultánne tlmočenie v rozsahu dvoch semestrov. Študenti majú možnosť doplniť si ďalšie voliteľné tlmočnicke predmety, najmä počas magisterského štúdia. Konzekutívne aj simultánne tlmočenie je súčasťou štátnej skúšky na konci magisterského štúdia.

Tabuľka 2: Organizácia štúdia na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre

Bakalársky stupeň				Magisterský stupeň			
Konzekutívne tlmočenie – povinné predmety – minút za týždeň							
2. r. zima	2. r. leto	3. r. zima	3. r. leto	4. r. zima	4. r. leto	5. r. zima	5. r. leto
		90 min	90 min	90 min			
Simultánne tlmočenie – povinné predmety – minút za týždeň							
2. r. zima	2. r. leto	3. r. zima	3. r. leto	4. r. zima	4. r. leto	5. r. zima	5. r. leto
					90 min	90 min	

6.3 Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Univerzita Mateja Bela je podľa nášho názoru lídrom v oblasti inovácií a už niekoľko rokov ponúka inšpiratívne riešenia a zaujímavý výskum. Podobne to platí aj pre oblasť organizácie štúdia. Ako možno vidieť v tabuľke 3, model, ktorý sa uplatňuje v Banskej Bystrici je odlišný a v mnohom veľmi zaujímavý. V prvom rade je zaujímavý úvodný predmet do konzekutívneho tlmočenia a následne úvodný predmet do simultánneho tlmočenia, ktoré sa nachádzajú v poslednom ročníku bakalárskeho programu. Táto dvojica predmetov predstavuje veľmi zaujímavý model prípravy študentov na obe modalities tlmočenia. Formou pamäťových a verbalizačných cvičení študentov pripravuje na následný proces výučby tlmočenia. Podobná synergia pri prechode od konzekutívnych prípravných cvičení k simultánnym je naozaj veľmi zaujímavá a určite aj veľmi užitočná. Po-

čas magisterského štúdia potom na študentov čakajú paralelné hodiny konzekutívneho aj simultánneho tlmočenia s pomerne veľkou časovou dotáciou. Aj tu je opäť priestor pre synergiu, krížový rozvoj zručností. Dodávame, že Univerzita Mateja Bela je jediná, ktorá ponúka štúdiom konzekutívneho a simultánneho tlmočenia v paralelnom režime. Tlmočenie z a do anglického jazyka vyučujú traja učители, ktorí v rámci možností kontinuálne pracujú s jednou skupinou študentov počas celého štúdia, čo je pri počte študentov 45 – 90 v jednom ročníku určite neľahká organizačná úloha. Konzekutívne aj simultánne tlmočenie sú súčasťou záverečnej štátnej skúšky na konci magisterského štúdia.

Tabuľka 3: Organizácia štúdia na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici

Bakalársky stupeň				Magisterský stupeň			
Konzekutívne tlmočenie – povinné predmety – minút za týždeň							
2. r. zima	2. r. leto	3. r. zima	3. r. leto	4. r. zima	4. r. leto	5. r. zima	5. r. leto
		40 min		80 min	80 min	100 min	80 min
Simultánne tlmočenie – povinné predmety – minút za týždeň							
2. r. zima	2. r. zima	3. r. zima	3. r. zima	4. r. zima	4. r. zima	5. r. zima	5. r. zima
			40 min	80 min	80 min	100 min	

6.4 Univerzita Komenského v Bratislave – program OPT

Najstaršia univerzita s najdlhšou tradíciou výučby prekladu a tlmočenia má aj najviac rôznych jazykových kombinácií, v ktorých sa program prekladateľstva aj tlmočenia vyučuje. Počet študentov v ročníku je porovnateľný s Univerzitou Mateja Bela (50 – 80 študentov). Formát výučby je nastavený tak, že povinné predmety konzekutívneho tlmočenia sú sústredené do bakalárskeho štúdia a simultánne tlmočenie do magisterského. Medzi týmito dvoma blokmi výučby je však jednosemestrálna prestávka v povinných predmetoch a na jej odstránení sa pracuje. Univerzita neponúka špecifický prechodový predmet medzi konzekutívnym a simultánnym tlmočením. Aktuálna tendencia na Univerzite Komenského je presunúť gro predmetov v oblasti prekladu a tlmočenia do polohy povinne voliteľných predmetov, obmedziť rozsah povinných predmetov a dať študentom priestor na profilovanie sa. Okrem povinných predmetov uvedených v tabuľke 4 je ešte množstvo ďalších predmetov, ako napr. Vysoká konzekutíva alebo Konfe-

renčné tlmočenie, ktoré sú sústredené do magisterského štúdia. Tlmočenie v anglickom jazyku vyučujú traja pedagógovia a kontinuita vzťahu medzi učiteľom a skupinou študentov je zabezpečená len čiastočne. Konzekutívne tlmočenie nie je súčasťou štátnej záverečnej skúšky, skúša sa len simultánne tlmočenie na konci magisterského štúdia.

Tabuľka 4: Organizácia štúdia na Univerzite Komenského v Bratislave – denné štúdium

Bakalársky stupeň				Magisterský stupeň			
Konzekutívne tlmočenie – povinné predmety – minút za týždeň							
2. r. zima	2. r. leto	3. r. zima	3. r. leto	4. r. zima	4. r. leto	5. r. zima	5. r. leto
	45 min	90 min	90 min				
Simultánne tlmočenie – povinné predmety – minút za týždeň							
2. r. zima	2. r. zima	3. r. zima	3. r. zima	4. r. zima	4. r. zima	5. r. zima	5. r. zima
					90 min	90 min	

6.5 Univerzita Komenského v Bratislave – Európsky kurz konferenčného tlmočenia (EKKT)

Na porovnanie uvedieme ešte prehľad formátu a obsahu výučby na postgraduálnom kurze konferenčného tlmočenia, ktorý Univerzita Komenského organizuje v spolupráci s Európskou komisiou a Európskym parlamentom ako prípravný kurz tlmočníkov pre európske inštitúcie. Tento kurz, ako sme už spomínali, sa organizuje len raz za dva až tri roky, podľa finančných možností a potrieb európskych inštitúcií. Kurz navštevuje 10 až 14 účastníkov, vybraných v talentových skúškach. Kurz prebieha systémom intenzívnej výučby počas zimného aj letného semestra, každý štvrtok, piatok aj sobotu. Celkový rozsah výučby je 19 hodín týždenne. Hodiny praktického tlmočenia sú dopĺňané doplnkovými prednáškami o Európskej únii a jej inštitúciách (7 hodín za semester) a hlasovou prípravou (7 hodín za semester). Vyučovanie zabezpečuje každý týždeň dvojica vyučujúcich: lektor, ktorý pripravuje prejavy (rodený hovorca), a pedagóg, ktorý je zároveň aj akreditovaným tlmočníkom. Kurz sa otvára v dvojязыčnej kombinácii, v prípade oboch jazykov sa vyučuje len pasívne tlmočenie (tlmočenie z cudzieho jazyka do slovenčiny). V ročníku, ktorý sme porovnávali (2014/2015), bolo 12 študentov, z čoho osem študovalo kombináciu anglický jazyk a španielsky jazyk a štyria študovali anglický jazyk s francúzskym jazykom.

Z pohľadu nášho výskumu je kurz zaujímavý najmä plynulým prechodom od konzekutívneho tlmočenia, ktorému je venovaný prvý semester, k simultánnemu tlmočeniu v druhom semestri. Kým prvý semester je venovaný postupnému osvojovaniu si špecifickej kompetenčnej výbavy a prechádza sa v ňom od pamäťových cvičení cez parafrázovanie až ku konzekutívnemu tlmočeniu, ktorého náročnosť kulminuje pri 7 minútových náročných prejavoch, v letnom semestri sa počas prvých týždňov plynule prechádza od konzekutívneho tlmočenia k simultánnemu.

Metodika, podľa ktorej sa tento kurz učí, je metodika Generálneho riaditeľstva pre tlmočenie Európskej komisie (DG SCIC). Je postavená na parížskej škole a opiera sa najmä o výskum D. Gilea, D. Seleskovitchovej, ale aj A. Gilliesa a R. Jonesa. Podľa tejto metodiky je prechod od konzekutívneho k simultánnemu tlmočeniu veľmi plynulý. Rovnaké alebo veľmi podobné prejavy sa tlmočia najprv konzekutívne a následne simultánne s miernymi obmenami. Počas prvých týždňov druhého semestra je pomer konzekutívneho tlmočenia k simultánnemu zhruba rovnaký. Konzekutívne zručnosti sa udržiavajú aj počas letného semestra, aby si v nich študenti zachovali adekvátnu pohotovosť a kompetenciu až do záverečných skúšok, na ktorých sa preverujú oba typy tlmočenia.

Vidíme teda, že v prípade postgraduálneho kurzu EKKT sa používa celkom iná metodika výučby aj organizácie štúdia, než je bežné pri klasickom prvostupňovom a druhostupňovom vysokoškolskom štúdiu. Porovnávanie výkonu študentov by však opäť nebolo celkom objektívne, keďže na kurz EKKT sú vyberaní študenti cez pomerne náročné pohovory (12 študentov z celkového počtu 22 prihlásených uchádzačov) a všetci už majú ukončené vysokoškolské vzdelanie, z toho siedmi majú absolvované štúdium prekladateľstva a tlmočníctva na Univerzite Komenského.

7 POROVNANIE VÝKONU ŠTUDENTOV RÔZNYCH UNIVERZÍT

Na úplné porovnanie účinnosti jednotlivých vzdelávacích programov by bolo najvhodnejšie zorganizovať rozsiahly porovnávací výskum výkonu študentov tak v konzekutívnom, ako aj simultánnom tlmočení v rôznych fázach štúdia. Z pohľadu našej práce by bolo zaujímavé sledovať výkony pri simultánnom tlmočení a odlišnosti pri využívaní rôznych postupov a stratégií. Žiaľ, podobný výskum v súčasnosti neexistuje a nebol ani predmetom tejto štúdie. Obmedziť sa preto musíme na jestvujúce čiastkové a neúplné porovnania výkonu študentov.

Lucia Kopáčiková (2014) vo svojej diplomovej práci zameranej na limity a faktory osobného vkladu tlmočníka pri simultánnom tlmočení skúmala výkony študentov Univerzity Komenského a Univerzity Mateja Bela. Výskum bol

zameraný na osobné vklady tlmočníka, autokorekciu, posuny, korekciu originálu a schopnosť koherentne tlmočiť aj text, s ktorým tlmočník nemusel vnútorne súhlasiť po faktickej stránke. Pri tlmočeníach identických textov podali študenti Univerzity Mateja Bela lepšie výkony, čo L. Kopáčiková pripisuje väčšiemu objemu praktickej výučby a rozsiahlejšiemu počtu hodín simultánneho tlmočenia.

Druhou možnosťou porovnania výkonu študentov medzi univerzitami je hľadať externé merateľné úspechy, ktoré dosiahli tlmočníci po absolvovaní štúdia, a to, ako sa uplatnili na trhu. Keďže opäť v tomto smere chýba rozsiahlejšia štúdia, opreli sme sa o jediné skúšky tlmočníkov, ktoré pre slovenčinu ako jazyk existujú, a to akreditačné skúšky pre tlmočenie v európskych inštitúciách (Európsky parlament, Európska komisia a Európsky súdny dvor). Akreditačné skúšky pre EÚ zahŕňajú tak konzekutívne, ako aj simultánne tlmočenie a vyžadujú si mimoriadne vysokú odbornú pripravenosť, rozsiahly prehľad a terminologickú výbavu nielen v rodnom jazyku, ale aj vo všetkých jazykoch, v ktorých chce uchádzač získať akreditáciu. Nasledujúca tabuľka zachytáva počet úspešne akreditovaných tlmočníkov od roku 2004 do roku 2014.

Tabuľka 5: Počet úspešne akreditovaných tlmočníkov pre EÚ v období 2004 – 2014

Univerzita	Počet študentov
Prešovská univerzita	1
Univerzita Mateja Bela	2
Univerzita Konštantína Filozofa	3
Univerzita Komenského	17

Podotýkame, že tabuľka neposkytuje úplné informácie, nakoľko nezachytáva celkový počet prihlásených tlmočníkov z jednotlivých univerzít a zobrazuje len úspešne akreditovaných tlmočníkov. Navyše, neberie do úvahy ani faktor Európskeho kurzu konferenčného tlmočenia, ktorý sa opakovane konal na Univerzite Komenského a pripravoval uchádzačov na akreditačné skúšky. Hoci na kurz sa mohol prihlásiť absolvent akejkoľvek vysokej školy a uchádzačov o štúdium vybrala aj komisia zložená zo zamestnancov európskych inštitúcií, väčšina študentov kurzu bola študentmi Univerzity Komenského.

Ďalší aspekt, ktorý podobné porovnanie nezohľadňuje a ktorý by kompromitoval aj iné pokusy o porovnanie výkonu študentov, je otázka prijímacieho konania. Hoci ani jedna zo štyroch škôl nemá talentové skúšky a neselektuje uchádzačov o štúdium podľa predispozícií na tlmočenie, len Univerzita Komenského a Univerzita Mateja Bela v súčasnosti selektujú uchádzačov podľa ich jazykových

zručností, všeobecného prehľadu a poznatkov v literatúre a kultúre. Domnievame sa, že práve otázka selekcie študentov a možnosť ich výberu majú zásadný vplyv na úspešnosť. Touto tematikou sme sa však zaoberali v inej štúdií (pozri Šveda – Poláček, 2015).

8 ZHRNUTIE ZISTENÍ VÝSKUMU

Vráťme sa však k výsledkom mapovania organizácie štúdia na riadnych prekladateľsko-tlmočnických programoch denného štúdia štyroch slovenských univerzít. Vidíme, že všetky študijné programy by mali byť organizované podľa toho istého Opisu študijného programu a mali by spĺňať aj základné princípy Bolonského programu tak, aby bola medzi nimi zachovaná kompatibilita a porovnateľnosť dosiahnutých študijných výsledkov v rámci jedného študijného programu.

Ako sme mohli vidieť pri stručnom predstavení jednotlivých programov, medzi slovenskými univerzitami existuje hneď niekoľko rozdielov v celkovej organizácii štúdia. Sumarizačná tabuľka 6 s údajmi o kontinuite výučby a rozdelení tlmočnických disciplín do štátnych skúšok na konci bakalárskeho a magisterského stupňa štúdia zachytáva niektoré z nich.

Najzásadnejší rozdiel vidíme v postupnosti, resp. paralelnosti konzekutívneho a simultánneho tlmočenia. Kým tri zo štyroch univerzít zachovávajú tradičnú postupnosť vo výučbe a konzekutívne tlmočenie je prerekvizitou simultánneho tlmočenia, Univerzita Mateja Bela si osvojila celkom odlišný prístup. Ak by sme porovnali významných autorov v oblasti didaktiky tlmočenia, je to tradičný prístup parížskej školy (Gile, Seleskovitichová, Ledererová, Gillies a ďalší) a paralelný model výučby, ktorý predstavil D. Sawyer vo svojom diele *Fundamental Aspects of Interpreter Education* (2004). Paralelný model výučby má nepochybne veľmi veľa odlišností a domnievame sa, že môže predstavovať aj výhodu v podobe kumulovania zručností a vytvárania synergií medzi jednotlivými disciplínami na úrovni základných analytických a pamäťových činností. Špecificky by bolo zaujímavé pozorovať rýchlosť osvojovania si základných postupov a stratégií v skorých fázach výučby simultánneho tlmočenia. Vzájomná interakcia medzi paralelným rozvíjaním kognitívno-analytických procesov v konzekutívnom a simultánnom tlmočení, ktoré sa však uplatňujú odlišne, môže viesť k zaujímavým interakciám.

Celkom špecifická je oblasť práce s pamäťou. D. Gile v modeli úsilí veľmi výstižne rozlišuje rozdielne povahy simultánneho a konzekutívneho tlmočenia. Dvojfázovosť konzekutívneho tlmočenia si vyžaduje iný typ práce s pamäťou. Navyše koordinácia činností, ktorú D. Gile považuje za samostatnú kategóriu

mentálneho úsilia, má pri konzekutívnom tlmočení celkom inú podobu. Kým pri konzekutívnom tlmočení, vďaka jeho dvojfázovosti, musí koordinačná zložka upravovať najmä analyticko-dekódovacie činnosti a tlmočnický zápis, pri simultánnom tlmočení je to koordinácia analýzy, pamäte a hovorenia (2009, s. 168). Práve rozdielna povaha koordinačnej činnosti, ako aj čiastočne rozdielny prístup k analýze zdrojového textu, ich paralelné osvojovanie, tréning a nadobúdanie zručností sú veľmi zaujímavé. Rozsiahlejší výskum v tejto oblasti by mohol priniesť zaujímavé výsledky.

Tabuľka 6: Sumarizačná tabuľka personálnych a organizačných aspektov štúdia

	Priemerný počet študentov v ročníku	Počet vyučujúcich tlmočenia	Kontinuita vyučujúceho pri výučbe (KT aj ST)	KT na štátnych skúškach	ST na štátnych skúškach
UNIPO	15	1	Áno	Nie	Áno (Mgr.)
UMB	45 – 90	3	Áno, ak je to možné	Áno (Mgr.)	Áno (Mgr.)
UKF	45	2	Áno, ak je to možné	Áno (Mgr.)	Áno (Mgr.)
UK	50 – 80	3	Nie	Nie	Áno (Mgr.)

Vysvetlivky: KT – konzekutívne tlmočenie, ST – simultánne tlmočenie

Počas výskumu nás veľmi zaujala aj špecifická príprava na tlmočenie v podobe dvojpredmetového modelu, ktorý používa Univerzita Mateja Bela. Práve tam vidíme priestor na inšpiráciu aj na zaujímavé porovnávanie výkonu študentov v závislosti od sekvenčného, resp. paralelného modelu výučby.

V oblasti personálneho zabezpečenia výučby vidíme, že školy s menším počtom študentov dokážu ľahko zabezpečiť kontinuitu vyučujúceho (UKF a UNIPO), podobne sa to darí aj UMB, no na UK je podobná kontinuita skôr výnimkou. Dôvodom rozdielov medzi UMB a UK je aj vysoký počet jazykových kombinácií a celková náročnosť tvorby rozvrhov a rozdelenia výučby, UK pravidelne otvára najviac jazykových kombinácií, a tak, hoci v poslednom čase tu je snaha o väčšiu mieru kontinuity, nie vždy je to možné.

Zisťovali sme aj overovanie tlmočnických zručností na štátnych skúškach. Tu vidíme, že nejasné znenie Opisu študijného programu necháva pomerne veľký priestor na interpretáciu. Dve zo škôl (UNIPO a UK) konzekutívne tlmočenie neskúšajú ani na bakalárskych, ani na magisterských záverečných skúškach. Simultánne tlmočenie sa skúša na všetkých školách, no vieme, že aj tu existujú značné rozdiely v metodike skúšania (tlmočenie z a do cudzieho jazyka, náročnosť a dĺžka textov a pod.).

Na záver môžeme povedať, že kým tri zo štyroch škôl uplatňujú tradičný pohľad na učenie tlmočenia, Univerzita Mateja Bela prináša nový a v našom prostredí doposiaľ nevyskúšaný model organizácie výučby. Táto rozličnosť prístupov vzniká aj napriek snahe o regulovanie a harmonizovanie výučby zo strany Ministerstva školstva a je vítaným priestorom na skúšanie, porovnávanie a zlepšovanie systémov výučby. Veríme, že naše zistenia budú zaujímavou inšpiráciou na ďalší výskum a pomôžu lepšie definovať formát a širší kontext výučby simultánneho tlmočenia na Slovensku.

LITERATÚRA

- Akreditačná komisia. Študijný odbor 2. 1. 35. Prekladateľstvo a tlmočníctvo. [online]. In: Akredkom. 16. 12. 2002. [cit. 2015-02-20]. Dostupné na: <<http://www.akredkom.sk/isac/public/odbory/2/2.1/2.1.35.doc>>.
- European masters in conference interpreting. *European Masters in Conference Interpreting*. 19. 3. 2013. [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné: <<http://www.emcinterpreting.org/?q=node/13>>.
- GILE, Daniel: *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins B. V., 2009. ISBN: 978-90-27224-33-0.
- GILE, Daniel: *Teaching Conference Interpreting*. In: Training for the New Millenium, Martha Tennent (ed.). Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins B. V., 2005. s.127-152. ISBN: 9789027216663.
- JONES, Roderick: *Conference Interpreting Explained*. St. Jerome Publishing, 2011. ISBN: 978-1900650571.
- KENÍŽ, Alojz: *Some remarks on memory in the process of interpreting*. In: Philologica 60 : eighty years of English studies at the Faculty of Arts. Bratislava : Univerzita Komenského, 2004, s. 359-365. ISBN 80-223-2001-3.
- KENÍŽ, Alojz: *Úvod do komunikačnej teórie tlmočenia*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1980.
- KOPÁČIKOVÁ, Lucia. *The Interpreter's Intervention Limits in Simultaneous Interpreting*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2014. [diplomová práca].
- MAKAROVÁ, Viera. *Tlmočenie – hraničná oblasť medzi vedou, skúsenosťou a umením možného*. Bratislava : Stimul, 2004, 197 s. ISBN 80-88982-81-2.
- MÜGLOVÁ, Daniela: *Komunikácia, tlmočenie, preklad alebo Prečo spadla Babylonská veža*. Bratislava : Enigma, 2009. ISBN 978-80-89132-82-9.
- POPOVIČ, Anton: *Originál - preklad: Interpretačná terminológia*. Bratislava: Tatran, 1983.
- SAWYER, David B.: *Fundamental Aspects of Interpreter Education*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins B. V., 2004. ISBN: 9789027216533.

- SELESKOVITCH, Daniela – LEDERER, Marianne: *A Systematic Approach to Teaching Interpretation*. The Registry of Interpreters for the Deaf, 1995. ISBN: 0916883132.
- ŠVEDA, Pavol – POLÁČEK, Ivo: *Trendy v posudzovaní talentových predpokladov pre štúdium tlmočenia*. In: *Tlmočenie v interdisciplinárnej perspektíve so zameraním na osobnostné charakteristiky a kognitívne aspekty*. Banská Bystrica : Belianum, 2015. s. 60-70.

RESUMÉ

The transition from consecutive to simultaneous interpretation is a very sensitive part in the training process of future interpreters. When looking at different educational schemes of four Slovak universities, we have examined not only their organisational approaches, but also allocation of time and teaching staff to the two interpretation disciplines with a particular focus on the transition from consecutive to simultaneous. Through a questionnaire we have identified some discrepancies not only in the curricula of some of the universities, but also at the level of Accreditation Committee's Programme Description, which determines the content of higher educational programmes in the field of Translation and Interpretation studies which in the Slovak context prepare future translators and interpreters within one study programme. On the other hand, our brief research identifies some positive and promising trends and outlines areas for future research.

Mgr. Pavol Šveda, PhD.
Katedra anglistiky a amerikanistiky
Filozofická fakulta UK
Gondova 2
814 99 Bratislava
pavol.sveda@uniba.sk